

8. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://dnz.76.dnepredu.com/uk/site/music-instructor.html>
9. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/0029zm-5c9e.rtf.html>

ПЕДАГОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ К.Г. СТЕЦЕНКА У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ

Кравцова Н.Є., кандидат педагогічних наук, доцент
Кухар Д.А., здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Українська мистецька освіта послідовно проходить шлях інтеграції в європейський освітній простір [2]. Вітчизняна музично-освітня система має багаті, але ще недостатньо вивчені традиції й набутки, до яких належить, зокрема, музично-педагогічна діяльність композитора і педагога Кирила Григоровича Стеценка, ставлення якого до народно-пісенної творчості дає реальну можливість оцінювати художні якості народної музики, а також сприяє творчому розумінню симфонічної, оперної, камерної музики.

У творчому доробку для дітей К.Г. Стеценко дотримувався своїх естетико-педагогічних принципів. Тому цілком закономірно, що основою дидактичного матеріалу, особливо на початковому етапі навчання, вчитель обирав кращі зразки різних видів народної творчості.

Складаючи «Шкільний співаник» і маючи на меті видати його як «Додаток до «Початкового курсу навчання дітей нотного співу», він його першу частину починає цікавим розділом «Вірші до гуртового читання в один тон», де представлені вірші-заклички, що дійшли до нас із сивої давнини, перетворившись на дитячі ігри («Вийди, вийди сонечко», «Іди, іди дощику»), вірші-лічилки («У нашого Омелечка», «Аз, буки, бурячки»), вірші-загадки і оригінальні вірші тогочасних поетів. Цього ж принципу автор дотримується і при доборі пісенного

матеріалу, який складають маршові пісні, прості ритмічні вправ, дитячі ігри, веснянки, щедрівки, колискові пісні тощо.

Провідною темою більшості пісень є природа. Дійові особи в піснях - свійські тварини, пташки та звірята. Це все сприяє вихованню у школярів любові до оточуючої природи, пробуджує кращі порухи душі. Багато уваги приділено також темі праці.

Зважаючи на психологічні особливості учнів підліткового віку, К.Г. Стеценко змінює тематику пісень другої частини свого «Співаника». Тут відсутні ігри та пісні з рухами і гімнастичними вправами. Натомість є історичні, жартливі, бурлацькі, побутові, пісні про гірку жіночу долю тощо. Завершується збірка «Заповітом» Т.Г.Шевченка на музику К.Г.Стеценка для двоголосного дитячого хору.

Аналогічна тематика пісень і третьої частини «Співаника», яка представлена обробками народних пісень М.Лисенка, М.Леонтовича, Я.Степового, К. Стеценка для хору. Дотримуючись традицій народного виконавства, композитор-педагог майже весь навчальний процес будував на співах без супроводу, проте не залишав поза увагою і дитячий репертуар з акомпанементом, що ефективно впливає на розвиток музичних здібностей дітей.

Репертуар другого видання збірки «Луна» був значно краще систематизований і розширений саме за рахунок пісень «Шкільних співаників», поданих автором для одного і двох голосів у супроводі фортепіано. Тут знаходимо і твори до розділу «Пісні з елементарними рухами» («Сидить Василь на припічку», «Ой на горі жито» тощо), і «Пісні з іграми та танцями» («Про комарика», «Ходить гарбуз по городу»), і «Пісні з гімнастичними рухами» («Журавель»), і веснянки («А вже весна», «Зелений шум»), і «Щедрик-ведрик», «Чечітка», «Лисичка», «Зима», «Горе тій чайці» тощо.

Визнаючи спів одним із основних засобів музично-естетичного

виховання, К.Г.Стеценко не залишав поза увагою й інші види мистецтва, де б могла виявитись творча індивідуальність дитини. Вирішального значення він надавав дії, руху, розвитку сюжетної лінії у творах для дітей. Тому пісенний репертуар до своїх програм зі співів для єдиної школи він групував залежно від ускладнення рухів, драматизації тощо.

У своїй педагогічній діяльності К.Г.Стеценко широко використовував пісні зимового календаря, зокрема, колядки - сцени, де відтворювались яскраві картини побуту, а також розкривались окремі риси персонажів. Тому більшість обробок календарних пісень мають характер святкової гри-розваги, де розкриття сюжету набуває характеру сценічності.

К.Г.Стеценко постійно приділяв багато уваги виконавству дітей, що сприяло розвитку у них музично-творчих здібності та нахилів. Він організовував літературно-вокальні ранки, хорові концерти, створював ансамблі скрипалів, здійснював постановку оперних сцен. Багато згадок щодо цього містять спогади жителів м. Тиврова. За своєю ініціативою та на власні скромні кошти композитор, працюючи у Тиврівському духовному училищі здійснив постановку дитячої опери Ф.Ф.Бюхнера «Король Ялинова Шишка» (лібрето А.Федорова-Давидова). Постановка опери мала широкий резонанс, адже відтоді минуло багато десятків років, але учасники постановки цієї дитячої опери пам'ятали сюжет, ідею опери, дійових осіб та виконавців, музику до танків, мелодії, слова тощо. У тиврівський період життя К.Стеценко гаряче взявся до роботи над оперою «Івасик-Телесик». Образи казкових дійових осіб зразу ж дістали в уяві композитора яскраві характеристики, і він на тексті рукопису лібрето записує ескізи тем Івасика, Ганни, звертання Івасика до гусей, хору гусей тощо. В цілому ж лібрето, вочевидь, не задовольняло композитора. Він ретельно працює над текстом лібрето саме як педагог - викреслює побутові

розмови, вульгаризми. За життя К.Стеценка опера не була опублікована, а побачила світ значно пізніше. Окремі хиби лібрето, а також фантастико-пригодницький сюжет, велика умовність у відтворенні розвитку дії опери, участь у ній дорослих виконавців надзвичайно ускладнювали і навіть унеможливлювали постановку опери в шкільних умовах, і композитор відразу після її завершення восени 1910 року приступає до створення опери-казки, де учні були б і виконавцями і слухачами.

Займаючись проблемою специфіки дитячої аудиторії як вузловим пунктом перехрещення художньо-творчих і педагогічних питань, К.Г.Стеценко сам створив лібрето опери «Лисичка, Котик і Півник». За життя автора і ця опера не видавалась і не ставилася. Клавір опери вперше був надрукований у 1926 році. Дана опера з точки зору вирішення питань специфіки дитячої аудиторії заслуговує на особливу увагу. Творча діяльність К. Стеценка як художника у ході її написання йшла в єдності з педагогікою, і педагогічні завдання для нього на цей раз були орієнтиром у творчості.

Побудована на сюжеті народної казки про тварин, опера використовує і розвиває природний потяг дітей до сюжетної гри. В ній автор спирається на попередній досвід дітей та участь їх у простих іграх-інсценівках зі співами. Однак опера Стеценка має вже майже всі елементи класичної опери: відокремлені картини, антракти, самостійні пісні, дуети, ансамблі тощо.

Розвиток сюжету композитор-педагог будує за принципом кумулятивності. Це має велике значення для сприймання твору дітьми - дає їм змогу переживати картину кілька разів. Тонко розроблені повтори приносять слухачам естетичну насолоду і під кінець вистави діти знають їх майже напам'ять. Це надає опері реальності та особливої привабливості.

Продовжуючи і розвиваючи традиції дитячих опер М.В.Лисенка,

К.Г.Стеценко весь розвиток дії опери побудував на музиці, яка ґрунтується на народній основі, широко використав у своїй опері легкі народні мелодії, що сприяє образності характеристик персонажів та сприйманню і відтворенню музики дітьми. Фольклорний матеріал композитор застосовує не як екзотичну деталь, а як засоби характеристики життя і діяльності дітей («Мости», «Вовк», «Савка») та дійових осіб («Був собі журавель», «Долом – долом»). До речі, дуже цікава деталь: більшість цитованих композитором мелодій були відомі на той час як «дитячі пісні». Так вони зазначались і Лесею Українкою, з голосу якої К.Квітка записав десятки мелодій і здійснив їх видання.

З огляду на виконавців-дітей і аудиторію, композитор свідомо користується деякою «елементарністю» музично-виражальних засобів. Автор досяг яскравої типізації дійових осіб, динамічного розкриття їх характерів. Він зумів проникнути у світ дитячих образів, думок і дитячої психології, говорити простою, зрозумілою для них мовою. Інтонаційна та метро-ритмічна будова віршів і музики композитора-педагога запозичена ним з дитячої пісенної та поетичної практики.

Будуючи свою оперу на народнопісенному й народноказковому ґрунті, К.Г.Стеценко в опері «Лисичка, Котик і Півник» втілює найкращі риси українського музичного фольклору, насамперед його етичне зерно - виховати у дітей високі моральні якості: мужність, чесність, скромність, справедливість, почуття дружби, обов'язку, товаришкості. Педагогічною метою опери «Лисичка, Котик і Півник» є розвиток художнього смаку і різноманітних здібностей школярів та їх морально-естетичне виховання.

Головне значення методики К.Г.Стеценка полягає в тому, що музичну педагогіку він завжди розглядав у єдності музичної і загальнолюдської культури.

Кращі твори композитора не втратили свого художнього значення і в

наші дні: щирість і правдивість музичних образів, глибока народність вказують на те, що К.Г.Стеценко гідно вважається нашим великим сучасником, композитором, педагогом і його педагогічна діяльність заслуговує на більш детальне дослідження і використання в закладах загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Горюхіна П., Єфремова. К.Г. Стеценко. Київ: Мистецтво, 1955. С. 3-33.
2. Кравцова Н.Є. Модернізація сучасної музично-педагогічної освіти: перспективи і потреби. Професіоналізація у сфері публічного управління: стан, проблеми, перспективи вирішення : Сучасний контент професійного розвитку менеджерів освіти в умовах реформування освітньої галузі : монографія / [Хаджирадева С. К., Воронова С. В., Кравцова Н. Є. та ін.] ; за заг. ред. С. К. Хаджирадевої. Миколаїв: Смелянова Т. В., 2017. Ч. II. С. 127.
3. Лісецький С. Риси стилю творчості Стеценка. Київ: Музична Україна, 1977.
4. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод, посібник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2011. 640 с.
5. Синкевич Н.Т. Національно-виховні засади творчої, педагогічної і громадської діяльності Кирила Стеценка. *Хорове мистецтво України та його подвижники*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Дрогобич, 19 – 20 жовтня 2017 року) [Електронний ресурс] / Редкол.: І.Л. Бермес, В.В. Полюга. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2017. 358с. Режим доступу: <http://ddpu.drohobych.net/konfxorove-mystectvo/>.
6. Федорова А.О. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/11180/Fedorova_fkm_2020.pdf?sequence=1

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ УЯВИ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО СПРИЙМАННЯ

*Приходько Н.Р., здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Науковий керівник Кравцова Н.Є., кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*

На сучасному етапі свого розвитку вітчизняна педагогіка зіткнулася з певними проблемами та труднощами, що зумовлені